

Lluís Solà

Visat núm. 14
(octubre 2012)
par D. Sam Abrams

L'any 2001 va ser un veritable *annus mirabilis* per a la lírica catalana moderna perquè va ser l'any de l'eclosió definitiva de la veu poètica de Lluís Solà i Sala (Vic, 1940), amb la publicació de *De veu en veu. Obra poètica I (1960-1999)*. En aquest cas, «definitiva» no és pas un adjectiu sobrer, ja que Solà havia publicat dos poemaris anteriors, *Laves, escumes* (1975), en ell mateix una mena de volum d'obra reunida, i *L'herba als ulls* (1993), però la seva veu encara no s'havia acabat d'exterioritzar i establir.

A partir de l'aparició de *De veu en veu* es va produir un autèntic desbordament del flux de l'energia creativa de Solà, que ha donat com a fruit quatre volums més d'obra poètica en ràpida successió: *L'arbre constant* (2003), *Al llindar de l'ara* (2010), *Entre bellesa i dolor* (2010) i *Cercle i alè* (encara inèdit). Si ens limitem a l'obra publicada, ara per ara, Lluís Solà és l'autor d'una extensa producció poètica, integrada per vint-i-dos reculls, escrits al llarg de cinquanta anys de dedicació, entre 1960 i 2010, que, per la seva qualitat humana, moral, intel·lectual i artística, el situen inqüestionablement com un dels poetes més destacats de la poesia catalana del nostre temps.

Ara bé, el gruix d'aquesta extraordinària obra va ser escrita en relativament poc temps, entre 1994 i 2010. La insòlita compressió temporal constitueix un fenomen únic en el marc de la poesia catalana i, m'atreviria a dir, de la poesia europea. No cal buscar l'explicació del fenomen pel camí de la incontinença o l'excés. Res més lluny de la veritat. A més, es tracta d'una qüestió molt més profunda. Els poemes, com qui diu, ja havien estat viscuts i interioritzats, però encara no havien estat transcrits i exterioritzats. A partir del període comprès entre 1993-1994, per un motiu o altre, el poeta va començar a escurçar la distància entre el procés de la composició i l'escriptura fins a posar-se del tot, artísticament, al dia.

L'obra poètica de Solà es caracteritza per la seva gran diversitat que es resol en una unitat general infrangible, molt a la manera de Baudelaire, Mallarmé, Whitman, Rilke, Eliot o Mandelstam. Es tracta d'una vasta aventura única que aspira a una totalitat inassolible i impossible, ja que vitalment l'aprehensió de la realitat i la veritat pel nostre poeta sempre «és un procés, un camí inacabable, un viatge sense tornada». Per a Solà, assolir la totalitat significaria sotmetre la realitat, la veritat i el discurs poètic mateix a un tancament improcedent i violent. La poesia està sempre a punt, oberta, receptiva i atenta.

En definitiva, l'obra de Solà es dreça sobre aquesta profunda paradoxa de voler assolir la totalitat, tot i saber que assolir-la equivaldria a la mort. La poesia de Solà sempre està en marxa, amb una disponibilitat màxima davant la realitat i la vida. La poesia de Solà és sempre vida i acció, la vida en

l'acció i l'acció en la vida. En un text teòric recent, l'autor ha afirmat, amb orgull i contundència, que «tot és per al cant, per al coneixement, per al goig», un comentari que recorda la llegendària declaració de Stéphane Mallarmé: «[...] que tout, au monde, existe pour aboutir à un livre».

En l'afirmació de Solà trobem tres conceptes o finalitats absolutament fonamentals en la seva producció: cant, coneixement i goig. El cant és la poesia, en el sentit més primigeni de so, paraula, veu i música, l'impuls humà immemorial cap a l'expressivitat, la manifestació, la revelació, el desvetllament, la creació i la imaginació, que transita pel complex camí entre l'oralitat i l'escriptura, entre el silenci i l'execució. I que també constantment atempta contra els límits i les limitacions de la poesia i desborda el concepte restrictiu de vers per endinsar-se en el territori de la prosa poètica i el poema en prosa.

El coneixement és l'actitud exploradora permanent de la poesia, una actitud que constitueix, per a Solà, la seva manera de ser en el món, la seva *raison d'être*. En una ocasió, el poeta va dir que «la poesia és aproximació a la veritat, investigació de la veritat, assaig de manifestació de la veritat». La poesia no para de voler saber i conèixer. La poesia vol saber i conèixer el passat i el present i com tots dos es projecten cap al futur. La poesia vol saber i conèixer el jo, l'individu, l'altre, la col·lectivitat, la personalitat i la impersonalitat. La poesia vol saber i conèixer el món interior i exterior, la matèria i l'esperit i les seves constants interaccions, contradiccions i discrepàncies. La poesia vol saber i conèixer la permanència i el canvi, el durador i l'efímer, el mutable i l'immutuable, perquè no pot prescindir de cap dels dos, sinó que viu escindit entre les exigències de l'un i l'altre. La poesia vol saber i conèixer la integritat i la fragmentació i, al mateix temps, la integritat del fragment i la fragmentació de la integritat. La poesia vol saber i conèixer la identitat i la diferència. En definitiva, la poesia es proposa la tasca gegantina de saber i conèixer la immensitat incommensurable de l'ésser, sense exclusions, reduccions o subterfugis.

I el goig és la felicitat i la bellesa, la finalitat última de la poesia, malgrat tot. És a dir, malgrat l'oposició, la resistència, les adversitats, els desenganys, el dolor, el sofriment, les amenaces, els perills i les impossibilitats, tenir la valentia i el coratge de tendir cap a l'evolució, el renaixement, l'ordre, el plaer, l'esperança, la determinació, la llibertat, la veritat, la dignitat i la noblesa. En aquest sentit, Solà pertany a la generació que un gran coetani seu, Joseph Brodsky, va definir com la generació que li va tocar demostrar que era possible escriure poesia després d'Auschwitz. La poesia de Solà dialoga amb el seu públic i l'interpel·la, però sempre l'acaba enriquint amb tot el pes del cor, el cos i la ment.

L'obra de Solà no acaba amb la poesia. De fet, la poesia és el nucli central d'una obra encara més complexa que abasta el teatre, la traducció, la teoria literària i la intervenció cultural.

Ha participat activament en el món del teatre com a autor d'obres originals, director i traductor d'obres d'altres autors i creador de muntatges poètics. Ara per ara, les seves obres dramàtiques personals són quatre: *Aproximació al grau zero* (1973), *Progressió* (1974), *Situació* (1975) i *Detall de cossos a la sorra* (1986). Com a director, entre 1962 i 2010, ha portat a l'escena catalana obres de Joan Brossa, Èsquil, Josep Palau i Fabre, Manuel de Pedrolo, Sòfocles, August Strindberg i Peter Weiss. I, entre 1965 i 2008, ha creat espectacles a partir de la poesia d'Agustí Bartra, Miquel Bauçà, Joan Brossa, J. V. Foix, Carles Riba, Jacint Verdaguer i Joan Vinyoli.

També ha estat fundador i director del grup de teatre La Gàbia, fundador i director del Centre d'Osona de l'Institut del Teatre, fundador i director del Centre Dramàtic d'Osona i professor d'elocució i literatura dramàtica de l'Institut de Teatre de Barcelona.

No s'ha de considerar el teatre com una cosa a banda o un compartiment estanc en l'obra de Lluís Solà, perquè n'és una part integral del seu gran projecte artístic. Solà és un poeta com T. S. Eliot,

Paul Claudel, Velimir Khlebnikov, Agustí Bartra o Joan Brossa, en el sentit que la seva poesia es prolonga de manera natural en el terreny del teatre. A més, és en el món del teatre on Solà s'ha mostrat més experimental i radical quant a contingut i forma. Ara bé, l'experimentalisme i la radicalitat del teatre de Solà sempre ha acabat retroalimentant la seva poesia.

Solà compta amb una obra força abundant com a traductor. Ha traduït poesia, teatre, narrativa, memorialisme i assaig d'una llarga nòmina d'autors, on trobem figures com ara Samuel Beckett, Bertolt Brecht, João Cabral de Melo Neto, Friedrich Dürrenmatt, T. S. Eliot, Han Magnus Enzensberger, Lucien Goldmann, Peter Handke, Franz Kafka, Karl Krolow, Fritz Pappenheim, Fernando Pessoa, Ezra Pound, Rainer Maria Rilke, Arthur Rimbaud, Percy Shelley, Sòfocles, Giuseppe Ungaretti i William Carlos Williams.

La traducció literària per a Solà sempre ha significat coses diferents: un aprenentatge literari, un exercici de lectura en profunditat, un experiment d'alteritat i un enriquiment cultural, tant en l'àmbit personal com en col·lectiu. Novament, com en el cas de la participació en el món del teatre, cal veure en la traducció literària un vessant integral del projecte artístic global de Lluís Solà. En un bellíssim pensament sobre la traducció en el llibre *Variacions*, Solà ha declarat que «Traduir és escoltar, escoltar amorosament, profundament, escoltar amb temor i tremolor la veu torbadora, la veu inexplicable i inexplicada, la veu abrupta de l'alteritat. [...] No hi ha traducció sense metamorfosi».

Inversament, l'obra poètica de Lluís Solà, ara per ara, ha estat traduïda a l'anglès, alemany, neerlandès i espanyol per a diverses antologies i revistes.

Un aspecte ben poc conegut de l'obra de Solà fins ara és la seva intensa dedicació a la reflexió literària. Solà és el que T. S. Eliot anomenava un poeta-crític, és a dir, un poeta en actiu que sent la profunda i indefugible necessitat de generar una obra teòrica sobre el fenomen de la creativitat poètica, que funcioni en paral·lel a la seva obra poètica, amb una clara voluntat complementària i suplementària. Juntament amb figures com ara Joan Maragall, Carles Riba, Agustí Bartra, Marià Manent, Carles Miralles o Narcís Comadira, pertany al reduït grup de poetes-crítics dins la literatura catalana moderna. De moment, la seva dedicació a la teoria ha produït tres títols de molta significació: *La paraula i el món* (2000-2011), *Variacions* (2003-2005) i *Cercles de la llibertat* (2005-2007).

La paraula i el món és un substanciós recull de setze assaigs formals sobre poetes catalans del segle XIX i XX: Jacint Verdaguer, Joan Alcover, Joan Maragall, Joan Salvat-Papasseit, Agustí Bartra, Salvador Espriu, Mercè Rodoreda (sobre *La mort i la primavera*), Joan Vinyoli, Màrius Sampere i Miquel Bauçà. En realitat, són catorze assaigs monogràfics, emmarcats per dos d'abast molt més general i conceptual, «El món i la paraula», que dóna títol al llibre, i «De l'oralitat a l'oralitat».

Variacions i *Cercles de la llibertat* són de caire molt més heterogeni, fragmentari i aforístic. Són reculls de llambregades reflexives sobre una gran diversitat de temes, fetes a partir de l'apropiació de la tècnica musical del contrapunt. Una mostra del ventall temàtic parla per ella mateixa: la personalitat i la impersonalitat, l'individu i la col·lectivitat, la cultura, la societat, la llengua, la poesia, la música, l'element tràgic, el teatre, la llibertat, la identitat, la voluntat, la necessitat, les qüestions originàries, l'experiència humana, la veritat, la traducció, l'art, l'ètica, la política, la història, la fidelitat, la raó, l'inconscient...

L'obra teòrica de Lluís Solà és d'una gran riquesa temàtica i d'una gran bellesa formal. En el fons, com a teòric Solà és l'hereu directe de l'Alta Modernitat, quan després de la Segona Guerra Mundial es desplaça, amb especial interès, cap al món de l'assaig i el pensament, i produeix figures de la talla de Maurice Blanchot o Susan Sontag. Per aquest motiu l'obra teòrica de Solà és tan plural, i tan

artística, i tan heterodoxa, amb la voluntat constant de saltar la tanca exclusiva de literatura per caure de ple al terreny del pensament, la sociologia, la història, l'antropologia i altres disciplines que intenten copsar i transmetre la realitat de l'experiència humana, la condició humana.

La passió per la traducció i la passió per la teoria literària s'uneixen en Solà a l'hora de dirigir la revista *Reduccions* de Vic, fundada el 1977. El 2012 la revista, una de les més antigues que es publiquen en català, va arribar al número 100. Des de les pàgines de *Reduccions* Solà ha defensat aferrissadament la presència social de la poesia, la reflexió teòrica i crítica aprofundida sobre poesia i la traducció de poesia, com a entesa entre els pobles i pràctica artística.

Vista en perspectiva, l'obra literària de Lluís Solà impressiona per la seva ambició, solidesa, profunditat, unitat, coherència, humanitat, moralitat, excel·lència i bellesa.